

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти

сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра філософських та соціальних наук

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою

(пост. п. 16 від «28» 03. 2019 р.)

Ректор

А.А. Мазаракі

**СОЦІОЛОГІЯ ПРАЦІ ТА ЗАЙНЯТОСТІ /
SOCIOLOGY OF LABOR AND EMPLOYMENT**

ПРОГРАМА

освітній ступінь	бакалавр / bachelor
галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки / Social and behavioral sciences
спеціальність	054 Соціологія / Sociology
спеціалізація	Соціологія економічної діяльності / Sociology of Economic Activity

Київ 2019

Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ заборонено

Автор: Ліпін М.В. канд. філос. наук, доц.

Програму обговорено і схвалено на засіданні кафедри філософських та соціальних наук, протокол № 21 від «27» лютого 2019 р.

Рецензенти: Морозов А.Ю., д-р філос. наук, проф.

Навчально-методичне видання
**СОЦІОЛОГІЯ ПРАЦІ ТА ЗАЙНЯТОСТІ / SOCIOLOGY OF LABOR AND
EMPLOYMENT**

ПРОГРАМА

освітній ступінь	бакалавр / bachelor
галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки / Social and behavioral sciences
спеціальність	054 Соціологія / Sociology
спеціалізація	Соціологія економічної діяльності / Sociology of Economic Activity

Автор: ЛІПІН Микола Вікторович

Видавець і виготовлювач
Київський національний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156

© Ліпін М.В..
© Київський національний
торговельно-економічний
університет, 2019

ВСТУП

Соціальні зміни в усіх сферах життєдіяльності, спричинені демократизацією і переходом до ринкової економіки посттоталітарних суспільств, зумовили підвищення попиту на соціологічні знання, актуалізували розвиток соціологічної науки. Масштаби перетворень у сфері виробничих відносин від вимагають пильної уваги до теоретичного та практичного засвоєння соціологічних методів виміру та аналізу соціально-трудова процесів. Дане завдання покликана виконати дисципліна «Соціологія праці та зайнятості».

Навчальна дисципліна «Соціологія праці та зайнятості» є однією з базових складових освіти майбутнього соціолога. Це важливий компонент циклу соціально-гуманітарних дисциплін, які вивчаються студентами освітнього ступеня «бакалавр» зі спеціальності 054 «Соціологія», спеціалізації «Соціологія економічної діяльності». Дисципліна «Соціологія праці та зайнятості» є обов'язковою.

Програма та робоча програма дисципліни «Соціологія праці та зайнятості» складається з наступних розділів:

I. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни (компетентності), її місце в освітньому процесі.

II. Зміст дисципліни.

III. Список рекомендованих джерел.

Така структура дисципліни сприяє оволодінню студентів як теоретичними знаннями, так і практичними навичками та компетентностями.

I. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни (компетентності), її місце в освітньому процесі

Важливість вивчення дисципліни «Соціологія праці та зайнятості» виходить з того, що соціальні зміни в усіх сферах життєдіяльності та особливо у сфері праці, які викликані переходом до ринкової економіки, обумовили підвищення попиту на соціологічні знання. Це вимагає пильної уваги до навчання соціологічним методам вимірювання і аналізу соціально-трудова процесів усіх спеціалістів, які пов'язані з управлінською діяльністю. Тому в процесі набуття необхідних знань та навичок, передбачених освітньо-кваліфікаційними характеристиками відповідних фахових напрямів дуже важливим постає завдання надання.

Головною метою вивчення соціології праці та зайнятості у вищій школі є поглиблене ознайомлення з теоретичними витоками соціології праці та зайнятості в контексті становлення світової соціології. Формування навичок соціологічного аналізу дасть змогу студентам

поглибити розуміння специфіки предмету; основних теоретико-соціологічних ідей і поглядів, що склалися у сучасній соціології праці та зайнятості; оволодіти основними соціологічними поняттями і категоріями, що відіграють засадничу роль у вивченні виробничих процесів в сучасному суспільстві.

Відповідно до мети визначаються основні **завдання навчальної дисципліни:**

- оволодіти основними поняттями та категоріями соціології праці та зайнятості на рівні відтворення і тлумачення для практичного застосування та втілення в процесі майбутньої професійної діяльності;
- сприяти засвоєнню теоретичних уявлень про соціальні процеси пов'язані з працею та зайнятістю;
- ознайомити з науковими підходами до аналізу сучасних проблем виробничих відносин;
- допомогти студентам усвідомити сутність соціології праці та зайнятості;
- сприяти розвитку здатності встановлювати причинно-наслідкові зв'язки у функціонуванні інститутів праці та зайнятості;
- сформуванню у студентів інтересу до самостійного творчого осмислення дисципліни «Соціологія праці та зайнятості» і потребу до прогнозування наслідків процесів, що відбуваються у виробничій сфері;
- здійснити виховання національної культури та патріотизму;
- стимулювати прагнення до постійного здобуття нових знань у вивченні теоретичних засад функціонування суспільства.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Соціологія праці та зайнятості» є теоретичні засади виробничих відносин в сучасному суспільстві.

Вивчення навчальної дисципліни «Соціологія праці та зайнятості» має чітко визначену особистісну спрямованість. Опанувавши курс «Соціологія праці та зайнятості», студент **повинен знати:**

- зміст основних категорій і понять соціології праці та зайнятості;
- практичне значення застосування основних положень соціології праці та зайнятості для суспільного розвитку;
- основні напрямки і школи соціологічної думки;
- основні теоретичні положення, що лежать у їх підґрунті.
- загальнолюдські трудові цінності та надбання українського народу та світової цивілізації в сфері культури праці.

Вивчивши навчальну дисципліну «Соціологія праці та зайнятості», студент **повинен вміти:**

- вільно володіти і використовувати понятійно-категоріальний апарат соціології праці та зайнятості;

- всебічно аналізувати культуру праці із використанням знань з соціології праці та зайнятості;
- робити самостійний критичний аналіз реальних проблем пов'язаних із суспільною працею;
- застосовувати набуті знання для вирішення своїх професійних завдань;
- вільно визначатися в масиві різноманітних соціологічних поглядів, використовувати різні за змістом та світоглядною направленістю наукові праці, підручники, навчальні посібники тощо;
- об'єктивно аналізувати зміни правової реальності в житті українського суспільства і держави;
- постійно використовувати соціологічні знання для пошуку власних варіантів рішень і розвитку власних можливостей;
- аргументувати свою точку зору і цивілізовано обстоювати її в дискусіях з соціологічної тематики.

Місце дисципліни в освітньому процесі.

Обов'язкова навчальна дисципліна «Соціологія праці та зайнятості» є складовою частиною циклу професійної та практичної підготовки фахівців освітнього ступеня «бакалавр» зі спеціальності 054 «Соціологія», спеціалізації «Соціологія економічної діяльності». Для засвоєння дисципліни «Соціологія праці та зайнятості» студенти повинні мати базову підготовку з дисциплін «Загальна соціологічна теорія», «Соціологія особистості», «Соціологія економіки та торгівлі», «Математичні методи обробки соціологічних даних», «Соціологія міста та села», «Соціальна психологія». Ці дисципліни дозволяють певним чином впливати на формування світогляду студентської молоді і надають базові знання щодо теоретичних основ соціологічного дослідження.

Дисципліна розрахована залежно від спеціальності та спеціалізації на 180 год., що відповідає 6 кредитам ЄКТС. Формою підсумкової атестації є екзамен.

II. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Вступ. Предмет і зміст соціології праці та зайнятості.

Предмет, функції соціології праці та зайнятості. Соціологія праці та зайнятості як елемент загальної системи знань про працю, її місце в системі наук, що аналізують працю. Взаємозв'язок соціології праці з іншими прикладними соціологічними дисциплінами: соціологією економіки та торгівлі, соціологією організацій, соціологією особистості, соціальною психологією.

Можливі критерії розрізнення категорій праці і «не-праці». Основні підходи до визначення категорії «праця». Співвідношення категорій «праця» і «творчість». Суспільний характер праці. Абстрактна і конкретна праця. Відчужена праця.

Економіка і соціологія як основні науки про працю. Людина як суб'єкт праці в контексті економіки і соціології. Основні категорії соціології праці. Зміст індивідуальної і суспільної праці. Умови, організація і характер праці. Трудова діяльність і трудова поведінка. Ставлення до праці, задоволеність працею і трудова мобільність. Взаємозв'язок основних категорій соціології праці.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 5.

Додатковий: 9, 20.

Інтернет-ресурси: 23-27.

Тема 2. Основні етапи розвитку соціології праці та зайнятості.

Історичний розвиток розуміння праці до виникнення соціології праці та зайнятості. Донауковий етап розвитку соціологічної думки про працю. Передумови виникнення наукової соціології праці. Платон та Аристотель. Основні етапи становлення класичної теорії соціології праці. Питання відчуження і поділу праці в працях А. Сміта, К. Маркса, Е. Дюркгейма, М. Вебера. Період індустріальної соціології. Проблеми наукової організації і стимулювання праці в роботах Ф. Тейлора і Г. Форда. Соціальна філософія фордизму. Теорія бюрократичної організації М. Вебера. Адміністративна теорія А. Файоля.

Хоторинський експерименти і народження концепції «людських відносин» Е. Мейо. Виникнення і розвиток концепції «якості робочого життя» і її змістовне наповнення. Експерименти із «збагачення праці». Концепція «подвійної мотивації».

Розвиток вітчизняної соціології праці. Періоди розвитку вітчизняної соціології праці: перший – середина XIX ст. – до 1917 р.; другий – з 1917 р. до середини 30-х рр. XX ст. третій – з кінця 50-х рр. XX ст. по теперішній час.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 3.

Додатковий: 8, 9.

Інтернет-ресурси: 23-27.

Тема 3. Праця як система суспільних відносин.

Процес праці, його структура і основні функції. Праця як цілеспрямована діяльність і як процес. Подвійна природа праці: праця як засіб взаємодії між людиною і природою та як основа взаємодії між людьми в процесі виробництва.

Поділ і кооперація праці. Зміна видів праці. Їх історичний характер і форми прояву. Праця як система соціальних відносин. Сутність і структура трудових відносин. Соціальні суб'єкти трудових відносин. Характер і зміст праці, їх взаємозв'язок. Характер і соціальна природа праці в аграрних, індустриальних та інформаційних суспільствах.

Технологічні та функціональні особливості змісту праці в різних сферах зайнятості. Вплив технологічної революції на зміст праці. Робоче місце в індустриальному та інформаційному виробництві. Економічні та соціальні механізми відтворення робочих місць. Проблема збалансованості робочих місць за характером і за містом праці в контексті якості людських ресурсів. Класифікація професій і типологія груп за характером і змістом праці.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 5.

Додатковий: 9, 10.

Інтернет-ресурси: 23-27.

Тема 4. Соціальні процеси у сфері праці.

Загальна характеристика соціальних процесів у сфері праці. Сутність і структура трудової адаптації. Особистісні та виробничі

фактори трудової адаптації, її види та етапи. Об'єктивні та суб'єктивні показники адаптованості працівників.

Взаємозв'язок процесів мобільності і виробничої адаптації. Соціальний контроль у сфері праці. Механізми соціального контролю. Види і основні компоненти контролю трудової поведінки. Соціальні норми, санкції, їх класифікація. Особливості санкцій як оперативних (ситуаційних) стимулів трудової поведінки працівників. Соціальні конфлікти в сфері праці. Причини виникнення, учасники конфлікту, динаміка перебігу трудових конфліктів і механізми їх вирішення.

Соціологічна характеристика страйку. Соціальна напруженість в сфері праці та методи її вимірювання. Емпіричні дослідження трудових конфліктів. Методи вирішення трудових конфліктів. Роль профспілок у врегулюванні трудових конфліктів. Функції арбітражу у врегулюванні трудових конфліктів. Судові та досудові методи регулювання трудових конфліктів. Трудові конфлікти в Україні.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1.

Додатковий: 11.

Інтернет-ресурси: 23-27.

Тема 5. Соціально-культурні виміри праці.

Праця як одна з фундаментальних цінностей господарської культури. Культура праці. Якість праці. Професіоналізм. Особистісний та інституційний рівні господарської культури і значення праці. Функції господарської культури і праці. Цінність праці в традиційних суспільствах. Трудова діяльність і ведення господарства в аграрних спільнотах.

Субкультура «міщанських чеснот» в традиційних суспільствах. Сенси праці буржуазії. М. Вебер про особливості капіталістичної господарської культури. Господарська активність як релігійний обов'язок. Протестантизм і цінності професіоналізму. Моральна легітимізація підприємництва. Ставлення протестантської етики до багатства і успіху. Особливості «капіталістичного духу» за В.Зомбартом.

Соціалістична господарська культура та її мобілізаційний характер. Цінності праці в умовах соціалістичної господарської культури. Трудова культура і зайнятість в постіндустріальному суспільстві. Трансформація базових мотивів діяльності. Новий зміст професійної праці.

Занепад інтересу до індустріальних форм праці. Зміна концепції «економічної людини». Праця і культура «постмодерну». Зміни в трудовій культурі постіндустріального Заходу. Зміна ставлення до праці. Розширення масової культури дозвілля. Зміна характеру праці. Новий стан робочої сили.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 4.

Додатковий: 7, 15.

Інтернет-ресурси: 23-27.

Тема 6. Мотивація трудової діяльності та стимулювання праці.

Мотивація трудової поведінки: сутність, функції і моделі. Мотиви праці та їх типологія. Сила мотиву та її виміри. Мотиваційне ядро та його структура. Потреби індивіда як джерело формування мотивів праці. Основні теорії мотивації. Диспозиційна теорія мотивації праці. Ієрархія потреб А. Маслоу. Теорія набутих потреб Девіда. Мак-Клелланда. Когнітивні теорії мотивації праці. Теорія загальних очікувань. Синтетична модель. Теорія балансу: теорія справедливості Адамса. Теорія Лока.

Типологічна концепція трудової мотивації. Основна парадигма: мотивація уникнення та досягнення, особливості трудової поведінки працівників. Базові типи трудової мотивації: інструментальна, професійна, патріотична, господарська, люмпенізована. Фактори люмпенізації. Методика вимірювання структури трудової мотивації. Динаміка мотивації персоналу українських і західноєвропейських економічних організацій.

Емпіричні дослідження мотивації праці. Особливості мотивації праці в українських умовах. Вплив досвіду роботи на формування мотивації праці. Інтерес до виконуваної роботи як мотивуючий фактор. Вплив розміру заробітної плати і додаткових виплат на мотивацію праці. Підвищення в посаді як фактор мотивації праці. Умови та графік праці як фактори, що впливають на мотивацію.

Мотивація співробітників і задоволеність роботою. Значення і вимір задоволеності роботою. Параметри задоволеності роботою. Задоволеність професійною діяльністю і задоволеність життям. Задоволеність роботою і виконання роботи. Сучасні дослідження проблеми задоволеності роботою.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2.

Додатковий: 10.

Інтернет-ресурси: 23-27.

Тема 7. Ринок праці.

Ринок праці як соціально-економічна категорія. Економічне та соціологічне трактування ринку праці. Соціальні впливи ринку праці на розвиток суспільства. Соціальна обумовленість принципів існування ринку праці: товарно-грошові відносини і конкуренція економічно-самостійних суб'єктів господарювання.

Сутність ринку робочої сили. Соціально-економічне розуміння робочої сили. Взаємодія ринку робочої сили з іншими ринками: фінансів, речовим. Структура і функції ринку робочої сили. Первинний і вторинний ринок праці. Функції ринку робочої сили та умови їх виконання. Основні категорії ринку праці.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 3.

Додатковий: 15.

Інтернет-ресурси: 23-27.

Тема 8. Зайнятість населення

Поняття зайнятості. Види зайнятості: повна, гнучка (неповна, вторинна, тимчасові та випадкові роботи). Соціально-демографічні особливості, фактори і суперечності зайнятості. Сегментація і гнучкість ринку праці. Особливості зайнятості в первинному і вторинному секторі ринку праці. Причини сегментації та підвищення гнучкості ринку праці в останній чверті ХХ століття. Основні напрямки підвищення гнучкості ринку праці (реорганізація робочого часу, нестандартні форми зайнятості, зміна системи найму і звільнення, вдосконалення процедур визначення і зміни заробітної плати). Причини поширення нестандартних форм зайнятості. Захищеність зайнятості в умовах підвищення гнучкості ринку праці. Наслідки гнучких трудових відносин.

Зайнятість у домашньому господарстві. Домашнє господарство як незмірна економіка. Структура домашнього господарства. Нерегламентована зайнятість та її основні напрямки. Підприємницька праця як форма самозайнятості. Зайнятість та безробіття як соціально-економічні феномени. Види безробіття: вимушена незайнятість, приховане, фрикційне (поточне), структурне, технологічне, тимчасове,

сезонне безробіття. Соціальний захист від безробіття. Особливості безробіття на вітчизняному ринку праці.

Завдання статистики зайнятості і безробіття. Показники статистики зайнятості. Статистичний аналіз безробіття: показники, напрямки статистичного аналізу, джерела статистичної інформації. Рівень безробіття за методологією МОП. Статистичний портрет безробітного. Сучасний стан і тенденції зайнятості в Україні.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 5.

Додатковий: 14.

Інтернет-ресурси: 23-27.

Тема 9. Трудова поведінка.

Трудова поведінка та трудова діяльність на ринку праці. Структура трудової поведінки. Основні сутнісні характеристики трудової поведінки. Типологія трудової поведінки. Класифікація видів трудової поведінки та підстави для їх виділення. Соціальне управління трудовою поведінкою: основні напрями та соціальні механізми. Структура механізму регуляції трудової поведінки: потреби, інтереси, мотиви, стимули та установки. Трудова ситуація як середовище управління трудовою поведінкою.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 3.

Додатковий: 7,10.

Інтернет-ресурси: 23-27.

Тема 10. Соціологічний підхід до аналізу професійного розподілу праці.

Місце професіоналів в суспільному розподілі праці. Концепція Е.Дюркгейма. Професія вченого і політика за М. Вебером. Професійна етика за Т. Парсонсом Сучасні соціологічні концепції професіоналізму. Теорія рис (trait model) і структурно-функціоналістський підхід до визначення професії. Особливості англо-американської та європейської моделей професіоналізму. Розрізнення «заняття» («occupation») і професії («profession»). Критерії професіоналізму. Конфліктологічні концепції професіоналізації. Неовеберіанський і неомарксистський

підходи до визначення професії: модель професії як інституційної монополії на ринку праці і модель професії в рамках теорії класів.

Позиції професіоналів в соціальній структурі. Зростання значення знання в сучасному суспільстві. Місце професіоналів в концепціях технократичного, постіндустріального та інформаційного суспільства. (Т. Веблен, Д. Белл, Д.Гелбрейт, П. Друкер, А.Тоффлер, М. Кастельс). Професійний статус як критерій стратифікації.

Професіонали і менеджери: конфлікт інтересів і пошук компромісу. «Людина організації» (У. Уайта). Менеджери як нові професіонали. Претензії менеджерів на професійний статус і специфіка менеджеріального проекту. Тенденції розвитку професійних груп в сучасній Україні. Заміщення інтелігенції професіоналами і фахівцями.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2, 5.

Додатковий: 12.

Інтернет-ресурси: 23-27.

Тема 11. Праця у неформальному секторі економіки.

Формальні і неформальні норми і відносини в сфері праці. Неформальна економіка та неформальні відносини у сфері праці: зміст понять та їх співвідношення. Напрямки поширення неформальних відносин в сфері праці і зайнятості. Типологія неформальних відносин і їх проявів в рамках трудових організацій. Структура зайнятості у формальному і неформальному секторах економіки: пропорції і динаміка. Основні тенденції зайнятості в неформальному секторі в Україні. Причини зростання неформальної економіки в 90-і роки. Професійно-кваліфікаційний і демографічний склад працівників неформального сектору. Географічні та культурні особливості робочої сили в неформальному секторі. Економічна активність домогосподарств в сфері неформальної економіки. Взаємозв'язок між неформальним сектором зайнятості, рівнем безробіття, обсягом і структурою доходів домашніх господарств.

Державна політика по відношенню до неформальної економіки: міжнародний досвід і українська специфіка. Перспективи розвитку неформальної зайнятості в Україні.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 3.

Додатковий: 6, 17.

Інтернет-ресурси: 23-27.

Тема 12. Якість робочої сили та професійна освіта.

Якість робочої сили і кваліфікація працівників. Вимоги до якості робочої сили в сучасних умовах. Зміна вимог до працівника в контексті формування ринку праці в Україні. Попит на освіту з боку працівників. Інвестиції в людський капітал та їх взаємозв'язок із прибутком. Внутрішньо інвестиції в людський капітал працівників. Поняття безперервної освіти. Моделі безперервної освіти в державному і приватному секторах економіки. Розвиток системи безперервної освіти. Професійна орієнтація і професійний відбір працівників.

Поняття «людський капітал». Основні підходи до визначення людського капіталу. Стратегії інвестицій в людський капітал в умовах соціально-економічної невизначеності. Реформування системи освіти та професійної підготовки в Україні. Моделі трудової кар'єри.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 5.

Додатковий: 11, 12.

Інтернет-ресурси: 23-27.

Тема 13. Профспілки і програми соціального партнерства.

Роль профспілок на ринку праці. Колективний договір. Структура колективного договору. Генеральні, галузеві та регіональні угоди. Соціальне партнерство. Участь в управлінні. Цілі і завдання діяльності профспілок. Інструменти і методи впливу профспілок на ринок праці.

Способи формування соціально-трудова відносин і розв'язання трудових конфліктів: насильницький і мирний. Визначення соціального партнерства. Визначення соціального партнерства (трипартизму). Мета та принципи соціального партнерства. Поняття про «спільне благо». Історичний аспект розвитку соціального партнерства за кордоном і в Україні. Суб'єкти соціального партнерства. Особлива роль держави як арбітра та роботодавця на ринку праці. Об'єкти колективних переговорів. Порядок укладення колективних договорів на мікрорівні, їх структура та зміст. Характер участі профспілок у регулюванні соціально-трудова відносин на ринку праці. Правові та організаційні проблеми становлення соціального партнерства в Україні. Сутність, показники, типи та соціальна структура трудового конфлікту. Суть і форми трудових конфліктів. Причини трудових конфліктів. Розв'язання трудових конфліктів.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2.

Додатковий: 10, 19.

Інтернет-ресурси: 23-27

Тема 14. Трудова міграція в сучасному світі.

Соціологічні аспекти трудової міграції. Види трудової міграції. Внутрішня та зовнішня трудова міграція. Теоретичні підходи до аналізу міграційних процесів. Неокласичний підхід до аналізу міграції. «Нова економічна теорія трудової міграції», теорія «міграційної мережі», або «кумулятивної причинності». Концепція «міграційних систем», синтетична теорія міжнародної міграції, теорія міграційного переходу, трудова міграція і етапи демографічного переходу.

Некваліфікована трудова міграція. Залучення у родинні і кланові міграційні мережі. Висококваліфікована трудова міграція і включення в професійні міграційні мережі. Зниження ролі держави в залученні висококваліфікованих мігрантів. Інтернаціоналізація професій через визнання і утвердження кваліфікацій в регіональних організаціях. Масштаби і причини еміграції кваліфікованої робочої сили з України в кінці ХХ-го – на початку ХХІ століття.

Трудові мігранти і специфіка країн: проблеми інституціональних узгоджень. Трудові мігранти і формальні інститути місцевих спільнот. Трудові мігранти і неформальні інститути місцевих спільнот. Взаємодія трудових мігрантів і місцевих спільнот як процеси інституціональних узгоджень і неузгодженостей. Можливі рішення в подоланні інституційних неузгодженостей.

Зовнішні та внутрішні причини зростання трудової міграції в Україні.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 3.

Додатковий: 20.

Інтернет-ресурси: 23-27.

Тема 15. Гендерні аспекти праці і зайнятості.

Сутність та зміст гендерного підходу до вивчення соціально-трудових відносин. Гендер і стать. Патріархальний розподіл праці в аграрному суспільстві. Соціальні ролі «годувальника» і «берегині домашнього вогнища». Місце жінки та чоловіка в суспільному розподілі праці в індустріальну епоху. Амбівалентність соціальних ролей та соціальних стереотипів. Статус домашньої (неоплачуваної) роботи. Гендерні особливості «подвійного навантаження». Різниця в оплаті праці між чоловіками та жінками.

Теоретичні підходи до пояснення гендерної нерівності у сфері праці та зайнятості (Ф. Енгельс, Г. Беккер). Горизонтальна та вертикальна гендерна сегрегація на ринку праці. Вертикальна гендерна сегрегація. Позитивна та негативна дискримінація на основі гендерних ознак. Гендерний розподіл часу. «Чоловічі» та «жіночі» професії.

Основні прояви гендерної дискримінації.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2.

Додатковий: 12, 16.

Інтернет-ресурси: 23-27.

Тема 16. Трудові колективи та організації.

Трудові організації: особливості їх формування та функціонування. Трудова організація і трудовий колектив як об'єкти соціологічного дослідження. Сутнісні ознаки трудового колективу. Особливості функціонування трудових колективів великих підприємств. Особливості функціонування трудових організацій у сфері приватного бізнесу.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 4.

Додатковий: 8, 11.

Інтернет-ресурси: 23-27.

Тема 17. Глобальні трансформації у сфері праці та зайнятості.

Основні тренди глобалізації. Постіндустріалізація як вища форма глобальної індустріалізації. Деіндустріалізація як загроза економічній

безпеці. Виникнення нової економіки. Креативна економіка. Інновацій в новій економіці. Традиції та новації. Креативність, інновації, творчість: спільне і відмінне. Постмодерн та зміна суспільних цінностей. Міжкультурні проблеми управління та мотивації праці. Глобальні зміни в сфері праці: загальні тенденції. Нові методи організації та управління працею в постіндустріальній економіці. Трансформація форм і видів трудової діяльності. Формування, розподіл, диференціація та використання нових трудових ресурсів. Мережева організація праці і мережевий працівник. Агломераційна організація праці. Піднесення креативного класу як рушійної сили постіндустріальної економіки. Концепція нового класу – прекаріат. Сутність та характерні ознаки ситуації прекарності.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 5.

Додатковий: 11, 16.

Інтернет-ресурси: 23-27.

Тема 18. Соціологічна служба та її функції в організації.

Соціологічні служби, їх призначення і структура. Функції соціолога на підприємстві. Основні напрямки соціологічних досліджень на виробництві. Управління соціальним розвитком підприємства як функція структурних підрозділів підприємства. Місце соціологічної служби у структурі підприємства.

Проблеми планування соціальною розвитку виробничого колективу в умовах переходу до ринку. Показники соціального планування.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 5.

Додатковий: 12, 17.

Інтернет-ресурси: 23-27.

Тема 19. Організація соціологічних досліджень соціальних процесів у сфері праці та зайнятості.

Поняття про соціологічне дослідження, його різновиди. Основні етапи і процедури соціологічного дослідження. Програма як виклад і обґрунтування методологічних, методичних і процедурних основ дослідження.

Методологічний розділ програми. Формування проблеми, визначення мети дослідження. Постановка завдань як процес розгортання і конкретизації мети дослідження. Визначення предмета і об'єкта дослідження. Логічний аналіз основних теоретичних понять. Інтерпретація і операціоналізація, їх призначення.

Формування гіпотез у соціологічному дослідженні. Види гіпотез, їх роль.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 5.

Додатковий: 9, 10.

Інтернет-ресурси: 23-27.

Тема 20. Методи збирання, оброблення і аналізу соціологічної інформації у сфері праці і зайнятості.

Загальна характеристика і класифікація методів збирання первинної соціологічної інформації. Аналіз документів як джерело інформації, його місце серед інших методів збирання інформації. Види документів, їх класифікація. Основні правила вибору документів як джерел. Співвідношення якісного і кількісного аналізу документів. Методи аналізу документів. Якісний і кількісний аналіз. Спостереження в соціології.

Соціальний експеримент, його призначення. Різновиди соціального експерименту. Соціологічний експеримент, його спрямування та етапи проведення. Місце дослідника в соціологічному експерименті. Опитування як метод збирання соціологічної інформації, його місце серед інших методів.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 5.

Додатковий: 7, 10.

Інтернет-ресурси: 23-27

III. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ*

Основний

1. Вебер М. *Господарство і суспільство: нариси соціології розуміння* / Макс Вебер; з нім. пер. М.Кушнір. – К.: Вид. дім «Всесвіт», 2017. – 345 с.
2. Дворецька Г.В. *Соціологія праці: Навч. посібник* / Г.В. Дворецька. – К.: КНЕУ, 2016. – 244 с.
3. Лукашевич М.П. *Соціологія праці. Навчальний посібник* / М.П. Лукашевич. – К.: Либідь, 2014. – 440 с.
4. Лукашевич М. П. *Спеціальні та галузеві соціологічні теорії* / М.П. Лукашевич, М.В. Туленков. – К.: МАУП, 2017. – 416 с.
5. Огаренко В.М. *Соціологія праці: Навчальний посібник* / В.М. Огаренко, Ж.Д. Малахова. – Запоріжжя: Гуманітарний університет ЗІДМ, 2015. – 218 с.

Додатковий

6. Барсукова С.Ю. *Суцність и функції домашньої економіки, способи измерения домашнього труда* // Соціологічні дослідження. – 2013. - № 12. – С. 21-31.
7. Близнюк В. *Гендерні відносини в економічній сфері* // Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. – К.: “К.І.С.”, 2017. – С. 327-353.
8. Вакуленко С.М. *Соціологія праці. Навчально-методичний посібник.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу // http://www.sociology.kharkov.ua/ksocwork/files/metodichki/soc_work.pdf
9. *Вербець В.В. Соціологія праці* // *Соціологія. Підручник.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу // http://pidruchniki.ws/12560607/sotsiologiya/sotsiologiya_pratsi
10. Журженко Т. *Дискурс рынка и проблема гендера в экономической науке (Раздел I. Рынок, нация, гендер)* // *Гендерные рынки Украины: политическая экономия национального строительства.* – Вильнюс: ЕГУ, 2008. – С. 17-37.
11. Киссель А.А. *Ценностно-нормативный аспект отношения к труду* / А.А. Киссель // *Соціологічні дослідження.* – 2004. – № 1. – С. 87 – 99.
12. Кімел М. *Гендероване місце роботи* // *Гендероване суспільство.* – К.: Сфера, 2003. – С. 265-310.
13. Марценюк Т. *Різниця в оплаті праці молодих чоловіків і жінок* // *Молодь України: від освіти до праці* / [Оксамитна С.,

- Виноградов О., Малиш Л., Марценюк Т.; за ред. С. Оксамитної]. – К.: ВПЦ НаУКМА, 2010. – С. 152-160.
14. Марценюк Т., Плахотнік О. Гендерова робота: як ринок праці та хатня робота конструюють гендер (Розділ 5) // Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. – К.: Критика, 2016. – С. 77-96.
15. Предмет соціології праці // Соціологія. Підручники-online. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу // http://buklib.net/component/option,com_jbook/task,view/Itemid,36/catid,190/id,8807/
16. Промышленное предприятие и его люди: проблемы социально-экономического поведения / Под общ. ред. В.М.Вороны, Е.И.Суименко. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 2014. – 244 с.
17. Ручка А.А. Стимулирование и мотивация труда на промышленном предприятии / А.А. Ручка, Н.А. Сакада. – Киев: Наук. думка, 2015. – 221 с.
18. Соколова В. Все о нас и нашем коллективе: Концепция, методы и результаты диагностики трудового коллектива / В. Соколова, М. Кашина, В. Чичилимов. – К.: Либідь, 2010. – 224 с.
19. Соціологія праці як наука: об'єкт, предмет і функції // Соціологія: Загальний курс. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <http://www.big-lib.com/book/8 Sociologiya Zagalnoi kyrs/785 181 Sociologiya pr aci yak nauka obekt predmet i funkcii>
20. Сутність, предмет, об'єкт, функції соціології праці та зайнятості. Навчальні матеріали з соціології. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <http://textbooks.net.ua/content/view/5304/46/>
21. Теремко С. Соціологія. Підручник. – Електронний ресурс // <http://christosocio.info/content/view/457/102/>
22. Филиппов А.В. Производственная социология, психология и педагогика / А.В. Филиппов. – Мн.: Дело, 2016. – 300 с.

Інтернет-ресурси

23. [http. // www. meta-ukraine.com](http://www.meta-ukraine.com) – Дані про соціологічні публікації в Україні.

24. [http. // www.uceps.com.ua/ukr/all/sociology](http://www.uceps.com.ua/ukr/all/sociology) – Архів соціологічних даних Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, м. Київ.
 25. [http. // www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua) – Статистичні матеріали Держкомстату України.
 26. [http. // www.sociology.kharkov.ua](http://www.sociology.kharkov.ua) – Домашня сторінка харківських соціологів.
 27. <http://gender.ilo.org.ua> – Гендерна рівність у світі праці
- *Курсивом визначено джерела та літературу, яка наявна в бібліотеці КНТЕУ.*